

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради університету
«30» серпня 2021 року,
протокол № 1.

Ректор, голова вченої ради університету,
доктор юридичних наук, професор

_____ Олег ОМЕЛЬЧУК

«30» серпня 2021 року

М.П.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«ПСИХОЛОГІЯ»**

**для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 242 Туризм
галузі знань 24 Сфера обслуговування**

м. Хмельницький
2021

РОЗРОБНИК:

Доцентка кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання, кандидатка психологічних наук, доцентка
«25» серпня 2021 року

_____ Оксана ГУМЕНЮК

СХВАЛЕНО

Рішення кафедри філософії, соціально-гуманітарних наук та фізичного виховання
«27» серпня 2021 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри,
доктор філософських наук, професор
«27» серпня 2021 року

_____ Леонід ВИГОВСЬКИЙ

Деканеса факультету управління та економіки,
кандидатка економічних наук, доцентка
«27» серпня 2021 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ПОГОДЖЕНО

Рішення методичної ради університету
«28» серпня 2021 року, протокол № 1.

Перша проректорка, голова методичної ради університету, кандидатка наук з державного управління, доцентка
«28» серпня 2021 року

_____ Ірина КОВТУН

ЗМІСТ

Стор.

1.	Опис навчальної дисципліни		3
2.	Заплановані результати навчання		5
3.	Програма навчальної дисципліни		7
4.	Структура вивчення навчальної дисципліни		12
	4.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	12
	4.2.	Аудиторні заняття	13
	4.3.	Самостійна робота студентів	13
5.	Методи навчання та контролю		13
6.	Схема нарахування балів		13
7.	Рекомендовані джерела		14
	7.1.	Основні джерела	14
	7.2.	Допоміжні джерела	14
8.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		15

1. Опис навчальної дисципліни

1. Шифр і назва галузі знань	– 24 Сфера обслуговування
2. Код і назва спеціальності	– 242 Туризм
3. Назва спеціалізації	– відсутня
4. Назва дисципліни	– Психологія
5. Тип дисципліни	– обов'язкова
6. Код дисципліни	– ЗПО 8
7. Освітній рівень, на якому вивчається дисципліна	– перший
8. Ступінь вищої освіти, що здобувається	– бакалавр
9. Курс / рік навчання	– перший
10. Семестр	– другий
11. Обсяг вивчення дисципліни:	
1) загальний обсяг (кредитів ЄКТС / годин)	– 4,0/120
2) денна форма навчання:	
аудиторні заняття (годин)	– 52
% від загального обсягу	– 40
лекційні заняття (годин)	– 26
% від обсягу аудиторних годин	– 50
семінарські заняття (годин)	– 26
% від обсягу аудиторних годин	– 50
самостійна робота (годин)	– 68
% від загального обсягу	– 60
тижневих годин:	
аудиторних занять	– 3
самостійної роботи	– 4
3) заочна форма навчання:	– не передбачено
аудиторні заняття (годин)	–
% від загального обсягу	–
лекційні заняття (годин)	–
% від обсягу аудиторних годин	–
семінарські заняття (годин)	–
% від обсягу аудиторних годин	–
самостійна робота (годин)	–

% від загального обсягу тижневих годин:	–
аудиторних занять	–
самостійної роботи	–
Форма семестрового контролю	– екзамен
Місце дисципліни в логічній схемі:	
1) супутні дисципліни	– ППВ 1.1. «Соціологія», ППВ 1.2. «Соціологія туризму», ППВ 1.3. «Міжкультурні комунікації в туризмі»
2) наступні дисципліни	– ППО 12.2. Комунікативний менеджмент, ППВ 3.1. Філософія, ППВ 3.2. Релігієзнавство, ППВ 3.3. Культурологія, ППВ 6.3. Тайм-менеджмент, ППВ 7.2. Туристичний брендинг, ППВ 7.3. Туристичне іміджмейкерство
Мова вивчення дисципліни	– українська.

2. Заплановані результати навчання

Програмні компетентності, які здобуваються під час вивчення навчальної дисципліни:

Загальні компетентності

K02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

K03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо

K12. Навички міжособистісної взаємодії.

K13. Здатність планувати та управляти часом.

K14. Здатність працювати в команді та автономно.

Спеціальні (фахові) компетентності

K27. Здатність до співпраці з діловими партнерами і клієнтами, уміння забезпечувати з ними ефективні комунікації.

K28. Здатність працювати у міжнародному середовищі на основі позитивного ставлення до несхожості до інших культур, поваги до різноманітності та мультикультурності, розуміння місцевих і професійних традицій інших країн, розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

Програмні результати навчання:

ПР10. Розуміти принципи, процеси і технології організації роботи суб'єкта туристичного бізнесу та окремих його підсистем (адміністративно-управлінська, соціально-психологічна, економічна, техніко-технологічна).

ПР12. Застосовувати навички продуктивного спілкування зі споживачами туристичних послуг.

ПР13. Встановлювати зв'язки з експертами туристичної та інших галузей.

ПР14. Проявляти повагу до індивідуального і культурного різноманіття.

ПР15. Проявляти толерантність до альтернативних принципів та методів виконання професійних завдань.

ПР16. Діяти у відповідності з принципами соціо-, еколого-, економічної відповідальності та громадянської свідомості.

ПР17. Управляти своїм навчанням з метою самореалізації в професійній туристичній сфері.

ПР18. Адекватно оцінювати свої знання і застосовувати їх в різних професійних ситуаціях.

ПР19. Аргументовано відстоювати свої погляди у розв'язанні професійних завдань.

ПР22. Професійно виконувати завдання в невизначених та екстремальних ситуаціях.

Після завершення вивчення дисципліни здобувач повинен продемонструвати такі результати навчання:
1. Знання <i>(здатність запам'ятовувати або відтворювати факти (терміни, конкретні факти, методи і процедури, основні поняття, правила і принципи, цілісні теорії тощо)</i>
1.1) відтворювати визначення понятійно-термінологічного апарату загальної психології;
1.2) відтворити історію розвитку і основний зміст предмету загальної психології;
1.3) описувати об'єкт, предмет і методи загальної психології ;
1.4) впорядковувати особливості знань про психічні процеси, стани та властивості адаптовано до практичної діяльності;
1.5) встановлювати зв'язок між галузями психології;
1.6) усвідомлювати значущість особливостей розвитку особистості та розвитку психіки.

2. Розуміння
<i>(здатність розуміти та інтерпретувати вивчене, уміння пояснити факти, правила, принципи; перетворювати словесний матеріал у, наприклад, математичні вирази; прогнозувати майбутні наслідки на основі отриманих знань)</i>
2.1) виділяти психологічні механізми пізнавальних процесів особистості, умови їх розвитку;
2.2) асоціювати з теоретичними положеннями практичне застосування знань з психології;
2.3) пояснити різницю між темпераментом і характером особистості;
2.4) класифікувати види пізнавальних процесів особистості;
2.5) описувати стадії розвитку особистості;
2.6) оцінювати актуальні проблеми загальної психології;
3. Застосування знань
<i>(здатність використовувати вивчений матеріал у нових ситуаціях (наприклад, застосувати ідеї та концепції для розв'язання конкретних задач)</i>
3.1) виявити проблемні питання теорій розвитку особистості;
3.2) оцінювати психологічні чинники, що визначають особливості поведінки в різних ситуаціях психологічного життя;
3.3) застосовувати знання психологічних типів особистості в управлінській діяльності;
3.4) використовувати у практичній діяльності особливості прояву індивідуально-типологічних властивостей особистості управління;
3.5) застосовувати ефективні психологічні методи розвитку психіки особистості;
3.6) обирати ефективні шляхи використання і розвитку своїх інтелектуальних ресурсів.
4. Аналіз
<i>(здатність розбивати інформацію на компоненти, розуміти їх взаємозв'язки та організаційну структуру, бачити помилки й огріхи в логіці міркувань, різницю між фактами і наслідками, оцінювати значимість даних)</i>
4.1) визначати проблемні питання емоційно-вольової сфери особистості;
4.2) оцінювати власний психологічний тип особистості;
4.3) визначати тип власний темпераменту і акцентуації характеру;
4.4) виділяти чинники продуктивності пам'яті;
4.5) визначати особливості прояву пізнавальних процесів;
4.6) оцінювати умови продуктивного розвитку пам'яті.
5. Синтез
<i>(здатність поєднувати частини разом, щоб одержати ціле з новою системною властивістю)</i>
5.1) упорядковувати інформацію щодо розвитку психіки та свідомості в онтогенезі;
5.2) проектувати відтворення психолого-педагогічної культури спеціалістів, яка необхідна в практичній діяльності;
5.3) планувати розвиток власних пізнавальних процесів;
5.4) пропонувати прийоми розвитку пізнавальних процесів;
5.5) розробляти прийоми успішного подолання негативних конфліктних емоційних станів;
5.6) класифікувати види уваги, уяви.
6. Оцінювання
<i>(здатність оцінювати важливість матеріалу для конкретної цілі)</i>
6.1) вибирати ефективні психологічні методи і прийоми розвитку здібностей;
6.2) пояснювати психологічну структуру особистості;
6.3) аргументувати актуальність розуміння характеристики розвитку психіки особистості;
6.4) узагальнювати актуальні проблеми загальної психології;
6.5) пояснювати особливості центральної нервової системи людини;
6.6) визначати тип особистості та особливості прояву типу темпераменту і акцентуацій

характеру в управлінській діяльності;
7. Створення (творчість) <i>(здатність до створення нового культурного продукту, творчості в умовах багатовимірності та альтернативності сучасної культури)</i>
7.1) залучати найбільш дієві та ефективні способи контролю за емоційно-вольовою сферою особистості;
7.2) пропонувати ефективні шляхи використання і розвитку своїх інтелектуальних ресурсів;
7.3) враховувати у практичній діяльності особливості прояву індивідуально-типологічних властивостей особистості;
7.4) генерувати ефективні прийоми прояву емоцій і почуттів у професійній діяльності;
7.5) розробляти та застосовувати прийоми розвитку уваги;
7.6) планувати та застосовувати прийоми розвитку самосвідомості.

3. Програма навчальної дисципліни

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ, ЗАВДАННЯ І СИСТЕМА ПСИХОЛОГІЇ

Історія розвитку психології. Донауковий та науковий періоди розвитку психології. Психологія як наука про душу у вченнях древньогрецьких філософів: Аристотель: душа не безплотна сутність, а спосіб організації живого тіла та його поведінки; Платон: душа – як поєднання вічних ідей. Предмет психології в епоху середньовіччя: вчення Ф.Аквінського, Р.Бекона. Першу у світі експериментальну лабораторію створив у Лейпцигу в 1879 році В.Вундт. Її було створено з метою вивчення структури свідомості. Німецький філософ, психолог і фізіолог В.Вундт як засновник експериментальної психології. У.Джеймс як засновник функціоналізму.

Виникнення наукових напрямів психології: психоаналіз, біхевіоризм, гуманістична психологія, гештальт-психологія, когнітивізм.

Психологія – як наука, що вивчає психічні закономірності та механізми психіки.

Психіка – як суб'єктивний образ об'єктивного світу. Психіка як свідоме і несвідоме, мотиви, цілі, дії, ставлення, риси особистості.

Галузі психології: 1) класифікація за видом діяльності: психологія праці, космічна, юридична, медична, психологія торгівлі, педагогічна психологія; 2) класифікація за розвитком: вікова; аномального розвитку; порівняльна; 3) класифікація за відношенням до суспільства: соціальна і загальна психологія.

ТЕМА 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ І МЕТОДИ ПСИХОЛОГІЇ

Методологія як система принципів і способів організації і побудови теоретичної і практичної діяльності, а також вчення про цю систему. Структура методологічного знання: рівень філософської методології; рівень загальнонаукової методології; рівень конкретно-наукової методології; рівень процедур і методик дослідження.

Методика як система методів і процедур, що застосовується у юридичній діяльності. Метод як спосіб досягнення якої-небудь мети, вирішення конкретного завдання, сукупність прийомів і операцій практичного чи теоретичного засвоєння дійсності. Класифікація методів. Основні методи дослідження: спостереження, експеримент, тестування опитування, аналіз продуктів діяльності.

Метод спостереження як цілеспрямоване вивчення явища або особи без зміни умов. Класифікація видів спостереження: довільне, мимовільне, відкрите, скрите, включене, невключене, структуроване, довільне. Характеристика методу експерименту, що пов'язаний із зміною умов, в яких визначається певна залежність залежної зміни від незалежної. Лабораторний та природний експерименти. Тест як стандартизована проба. Види тестів: опитувальники, проєктивні, із завданням. Метод опитування. Види опитування: письмове, усне, телефонне.

ТЕМА 3. ОСОБЛИВОСТІ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ ЛЮДИНИ

Будова центральної нервової системи людини (ЦНС): спинний і головний мозок. Великі півкулі головного мозку, стовбурна частина головного мозку, середній мозок, мозочок, підкірка, кора великих півкуль. Основні блоки головного мозку: блок приймання, переробки і збереження інформації; блок програмування, регуляції і контролю діяльності. Принцип ієрархічної побудови кожної зони кори як один із найважливіших принципів будови кори головного мозку.

Утворення умовних рефлексів тобто замикання тимчасових зв'язків, як основна робота кори великих півкуль. Закон взаємної індукції нервових процесів. Синтетична діяльність великих півкуль.

Мозок, людська психіка і психічне в єдності світу. Філогенез психіки. Елементарна сенсорна психіка. Стадії перцептивної психіки та стадія тваринного інтелекту. Розвиток психіки в онтогенезі.

ТЕМА 4. ОСОБИСТІТЬ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

Поняття “особистість”. Особистість як соціальна якість. Динамічні якості особистості (цілі, інтереси, установки, цінності). Особистість як системна, соціальна якість, що набувається в предметній діяльності і спілкуванні. Індивід як окремий представник людського суспільства. Головна характеристика властивостей індивіда – залежить від спадковості. Індивідуальність як неповторне поєднання психологічних особливостей людини, що складають її своєрідність, відмінність від інших людей. Особистість як людина, що живе і діє в певних суспільно-історичних умовах, посідає певне місце в суспільстві і характеризується свідомістю. Індивідуально-типологічні якості особистості що розглядає загальна психологія. Структура особистості: біологічне (вроджене) та соціальне (визначає ставлення особистості до зовнішнього середовища).

Проблема особистості в загальній психології. Особистість як стійка система соціально-значущих рис людини, зумовлених її включенням до системи суспільних відносин і сформованих у процесі спільної діяльності і спілкування з іншими людьми. Проблема соціалізації індивіда (філогенез та онтогенез соціалізації). Три головні етапи соціалізації індивіда від дитини до зрілої особистості (за Н.В.Андреєнковою): первинна, або соціалізація дитини; маргинальна (проміжна, або псевдостійка), соціалізація підлітка; стійка, що означає перехід від юності до зрілості, тобто від 17-18 до 23-25 років. Складові соціалізації як єдиного процесу (за Є.В.Соколовим): гуманізація; соціальна адаптація; інтеграція особистості. Соціалізація як процес входження індивіда до різних спільностей, колективів і груп людей на підставі засвоєння норм, ідеалів, цінностей шляхом виховання і наuczіння. Соціальна діяльність (праця, спілкування, пізнання, гра, навчання) як головний чинник соціалізації. Стадії первинної та вторинної соціалізації.

Соціально-психологічна структура особистості, як проміжна між соціальною і психологічною, що дає можливість синтезувати в собі ці рівні детермінації людської діяльності.

ТЕМА 5. РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Розвиток особистості як процес формування особистості як соціальної якості індивіда, результат її соціалізації і виховання. Соціалізація як процес і результат засвоєння та активного відтворення індивідом соціального досвіду, що відбувається в спільній діяльності і спілкуванні.

Стадії розвитку особистості: стадія новонародженості (від народження до 2 місяців). На цьому етапі утворюється взаємозв'язок «дитина – дорослий», який завершується появою позитивної емоційної реакції дитини на дорослого («комплекс пожвавлення»); стадія немовляти (до року). Провідною є потреба у спілкуванні, а провідною діяльністю – спілкування. Але за формою спілкування є емоційним. Його сутність в обміні емоціями між дитиною і дорослим; стадія переходу до раннього дитинства (до 3-х років). Формується

предметно – маніпулятивна діяльність, зароджується самосвідомість особистості, з'являється «Я»; дошкільне дитинство (3-5 років). Дитина реалізує новий тип діяльності – гру. З'являється механізм підпорядкування мотивів, коли суспільні мотиви вперше підпорядковують собі індивідуальні мотиви поведінки людини; молодше шкільне дитинство (до 10 років). Головною потребою є набуття певного суспільного становища. Провідною стає навчальна діяльність. Крім авторитету вихователя, вчителя, батьків з'являється авторитет друзів; підлітковий вік (11-14 років). Завершується дитинство, починається перехід до зрілості. Змінюються стосунки з дорослими, засвоюються нові суспільні форми поведінки; старший підлітковий вік (15-17 років). Формуються питання «Ким бути?», «Яким бути?». Визначаються напрямки професійного і морального самовизначення; перехід до юності (17-18 років). Суттєва перебудова особистості пов'язана із змінами в житті (закінчення школи, вступ дог ВНЗ). Самостійне створення себе і своєї долі; юнацький вік (18-23 роки). Завершення перехідного стану від дитинства до дорослості. Поділяється на 2 підперіоди: 1) відбувається особистісне самовизначення, злиття «Я» і «Ти»; 2) конкретне професійне самовизначення – вибір спеціальності, трудова діяльність; молодість (24-30 років). Час пошуків, усвідомлення себе як дорослої людини; розквіт (31-40 років). Середина життя, «золотий» вік людини. Період найвищої працездатності, набувається життєвий досвід; зрілість (40-55 років). Досягається вершина професійної майстерності, накопичується професійний досвід. Постає питання сенсу життя. Ознаки вікової перебудови організму; старість починається з 55 років. Цей період можна поділити на похилий вік (55-75 років), старечий (75-90 років), довголіття (понад 90 років). Провідна потреба похилого віку полягає у переданні молодому поколінню набутого досвіду. Виявляється потреба в колективі, у повазі до себе, у самоствердженні.

ТЕМА 6. ПІЗНАВАЛЬНІ ПРОЦЕСИ ОСОБИСТОСТІ

Відчуття як здатність сприймати властивості зовнішнього світу за допомогою органів чуття. Види відчуттів: пропріоцептивні (сигнал від мускулів та зв'язок який інформує про рух і положення тіла: відчуття рівноваги); інтероцептивні (ті, що не можна зрозуміти за допомогою зовнішніх рецепторів: біль, жаль, смуток); екстероцептивні (відображення що мають своїм об'єктом властивості зовнішнього середовища.

Сприймання (перцепція) як процес відображення предметів і явищ об'єктивної дійсності що діють на органи чуття в даний момент. Основні відмінності відчуття і сприймання. Особливості сприймання: цілісність (сприймання добудовує образи, заповнює відчуття досвідом); структурність; константність; осмисленість (виділення фігури з фону); апперцепція (залежність сприймання від попереднього досвіду). Види сприймання: 1) сприймання простору, сприймання руху (відображає зміни положення, яке об'єкти займають у просторі); 3) сприймання часу (пов'язане з фізичним процесом, не має аналізатора).

Поняття про мислення як опосередковане, узагальнене відображення дійсності завдяки якому індивід виділяє істотні ознаки предметів і явищ і розкриває їх взаємозв'язки. Форми мислення: 1) поняття (думка, у якій відтворені загальні, суттєві та відмінні ознаки предметів і явищ дійсності); 2) судження (відтворення зв'язків між предметами і явищами дійсності або між їх ознаками). Види суджень: загальні, часткові, одиничні. Види мислення: теоретичне (понятійне, образне); практичне (наочно-дійове, наочно-образне); словесно-логічне; інтуїтивне; логічне. Індивідуальні особливості мислення: самостійність, швидкість, гнучкість. Стили мислення: синтетичний, ідеалістичний, прагматичний, аналітичний, реалістичний.

ТЕМА 7. ПАМ'ЯТЬ ТА ЇЇ РОЗВИТОК

Пам'ять як форма психічного відображення дійсності, яка полягає у запам'ятовуванні, збереженні та послідовному відтворенні індивідом його досвіду. Процеси пам'яті: запам'ятовування, збереження, відтворення, забування. Класифікація видів пам'яті.

Види порушень пам'яті. Суб'єктивні та об'єктивні чинники продуктивності пам'яті. Продуктивність пам'яті: обсяг, швидкість, точність, довгочасність.

Розвиток пам'яті: у два місяці дитина пізнає матір. Наприкінці першого півріччя пізнання поширюється на все оточення і доповнюється відтворенням образу предмету; у ранньому дитинстві розвивається словесно-логічна пам'ять, з'являються ознаки довільного запам'ятовування; дошкільне дитинство характеризується інтенсивним розвитком мимовільної пам'яті, чому сприяє ігрова діяльність; у молодшому шкільному віці розвиваються усі види пам'яті, особливо інтенсивно формується словесно-логічна; підлітковий вік характеризується переходом від конкретно-логічної до абстрактно-логічної пам'яті; у старшому шкільному віці зростає самостійність, в навчальному процесі збільшується роль довільного запам'ятовування, абстрактно-логічної пам'яті; загальний розвиток пам'яті у пізній юності відбувається у тісній взаємодії з мисленням; у зрілому віці розвиток пам'яті тісно пов'язаний із професійною діяльністю: спочатку з практичним засвоєнням знань і умінь, потім фаховим та творчим зростанням; у похилому віці продуктивність пам'яті знижується.

ТЕМА 8. ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ

Емоції як психічний процес імпульсивної регуляції поведінки, заснований на чуттєвому відтворенні потреб значущості зовнішніх впливів. Особливості емоційного сприйняття об'єкту. Первинні емоції: радість, гнів, страх, здивування. Емоційні якості особистості: емоційна реактивність, збудливість, афективність, емоційна стабільність, загальний емоційний тонус, сила емоційних реакцій – експресивність. Прості і складні емоції.

Види емоцій: емоційний тон відчуття; емоційний відгук; настрій; конфліктні емоційні стани: стрес, афект, фрустрація. Емоційний тон відчуття як ставлення до якості відчуття. Емоційний відгук як оперативна емоційна реакція на зміни середовища. Настрій як ситуативно обумовлений стійкий емоційний стан, що підсилює або послаблює психічну діяльність. Стрес як нервово – психічна перенапруга, що викликана зверхсильним впливом. Афект як надмірна нервово – психічна перенапруга, що проявляється у тимчасовій дезорганізації свідомості. Фрустрація як конфліктний заперечувально – емоційний стан, що виникає у зв'язку з крахом надій. Почуття як прояв вищих емоцій та емоційна форма відтворення соціально значущих явищ. Види почуттів: практичні, моральні, естетичні, інтелектуальні.

Загальні закономірності емоцій і почуттів: узагальненість, контрастність, сумація, компенсаторність, взаємовплив амбівалентних почуттів, психосоматична кореляція.

ТЕМА 9. УВАГА ТА ЇЇ РОЗВИТОК

Увага як пізнавальний процес особистості. За К.Д. Ушинським «увага, це єдині двері через які знання входять у свідомість людини».

Увага як спрямованість і зосередженість свідомості, що передбачають підвищення рівня сенсорної, інтелектуальної та рухової активності індивіда.

Види уваги: мимовільна увага; довільна увага; післядовільна увага.

Властивості уваги: обсяг; розподіл; переключення; концентрація (інтенсивність); стійкість.

Прийоми розвитку уваги.

ТЕМА 10. УЯВА ТА ТВОРЧІСТЬ

Уява як необхідний елемент творчої діяльності людини, що забезпечує створення програми поведінки у тих ситуаціях, коли проблемна ситуація характеризується невизначеністю.

Уява як відтворення у психіці людини предметів і явищ, які вона сприймала коли-небудь раніше, а також створення нових образів предметів і явищ, котрих раніше вона ніколи не сприймала. Функції уяви: евристична; передбачення; практична; пізнавальна.

Види уяви: за характером продуктивності; за мірою свободи, довільності; за характером образів; за відношенням до актуальної ситуації; за якісними особливостями, що зумовлені конкретними сферами застосування.

Види образів уяви: 1) Образи предметів і явищ, на даний момент не спостережуваних, але принципово доступних для сприймання (існували у минулому, відомі за описами); 2) Образи об'єктів, не спостережуваних через обмеженість органів чуттів, але фіксовані приладами (радіація, магнітне поле); 3) Образи об'єктів, які повинні бути створені людиною або виникнути у процесі розвитку (план будинку, прогноз); 4) Образи об'єктів, що не існували, не існують і не можливі у майбутньому (казкові герої).

Засоби створення образів уяви: гіперболізація; акцентування; доповнення; аглютинація; реконструкція; типізація; символізація; алегорія; аналогія.

Уява індивіда як одна з основних сфер його типологічних проявів. Уява і творчість.

ТЕМА 11. ТЕМПЕРАМЕНТ

Темперамент як індивідуально-своєрідна ознака психіки, що визначає динаміку психічної діяльності незалежно від її змісту, мети. Залежність темпераменту від характеру психічної діяльності: 1) швидкість виникнення психічних процесів і їх стійкість; 2) психічний темп і ритм; 3) інтенсивність психічних процесів; 4) спрямованість психічної діяльності на певний об'єкт (прагнення людини до спілкування з іншими людьми, на самого себе, на свої ідеї і образи). Характерні особливості темпераменту.

Поняття про типи нервової системи (за І.Павловим): 1) сильний, неврівноважений (з домінуванням процесів збудження); 2) сильний, врівноважений, рухливий; 3) сильний, врівноважений, інертний; 4) слабкий. Вчення Кречмера, Шелдона про темперамент (темперамент залежить не від фізіологічних ознак нервової системи, а від загальної конституції організму, зовнішніми показниками якого є тілобудова).

Значення темпераменту у трудовій і навчальній діяльності людини. Поняття про характер як сукупність індивідуально-своєрідних ознак, що проявляються у типових для особистості способах діяльності, визначаються у типових обставинах і характеризуються відношенням особистості до цих обставин.

ТЕМА 12. ХАРАКТЕР

Поняття про характер як сукупність індивідуально-своєрідних ознак, що проявляються у типових для особистості способах діяльності, визначаються у типових обставинах і характеризуються відношенням особистості до цих обставин.

Історія вчення про характер: Теофраст (характер – це моральний опис людини), Лабрюйєр (XVII ст.) (характер, як дещо відтворююче соціально-моральне обличчя людини). Риси характеру як мотиви. Система ознак характеру: 1) риси, що передають відношення до праці (працелюбність, добросовісність, відповідальне чи безвідповідальне відношення до праці); 2) риси, що свідчать про відношення до речей (охайність, акуратність, неохайність); 3) риси, що свідчать про відношення до самого себе (самолюбство, властолюбство, скромність); 4) риси, що передають відношення до колективу і інших людей (доброта, вимогливість, пихатість).

Акцентуації характеру як крайні варіанти норми, коли окремі риси характеру надмірно виражені. Формування характеру. Спадковість і характер. Характер і темперамент. Характер і діяльність.

ТЕМА 13. ЗДІБНОСТІ

Здібності як індивідуальні особливості особистості, що є умовою успішного виконання певної діяльності і виявляють відмінності у динаміці оволодіння необхідними для неї знаннями, вміннями і навичками.

Схильність як направленість на заняття певною діяльністю якою захоплюється особистість. Поняття про обдарованість як непересічні здібності, зокрема інтелектуальні.

Талант як найвищий ступінь розвитку здібностей. Геніальність. Види здібностей: загальні (індивідуально-психологічні особливості особистості, що забезпечують відносну легкість і продуктивність по оволодінню знаннями); спеціальні (система особливостей особистості, що допомагає досягнути високих результатів у певній сфері). Сторони інтелекту: лінгвістичний, логіко-математичні здібності, просторове бачення, музичні здібності, самовідчуття, здібність до спілкування. Пізнавальний компонент: високий обсяг знань, великий словниковий запас, вміння робити висновки, вміння синтезувати інформацію, вміння усвідомити складність ідей, вміння помічати відмінності, чутливість до протиріч, вміння використовувати альтернативні шляхи для пошуку інформації, вміння оцінювати як процес так і результат, вміння передбачати наслідки, уміння розмірковувати, вміння висувати гіпотези і перевіряти їх, здатність до перетворення, критичність мислення, допитливість. Спеціально-організаторські здібності: практико-психологічний розум, психологічний такт, загальна енергійність, вимогливість до інших і до себе, критичність до себе і інших.

Поняття про творчість як діяльність що породжує нове, чого раніше ще не було. Особливості творчої особистості. Розвиток творчих здібностей.

4. Структура вивчення навчальної дисципліни

4.1. Тематичний план навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	с/п	лаб	інд	с.р.		л	с/п	лаб	інд	с.р.
Тема 1. Предмет і завдання психології	10	4	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Методологічні основи і методи психології	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Особливості центральної нервової системи людини	8	-	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Особистість та її структура	12	4	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 5. Розвиток особистості	11	4	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Пізнавальні процеси особистості	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Пам'ять та її розвиток	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 8. Емоційно-вольова сфера особистості	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Увага та її розвиток	7	-	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 10. Уява та творчість	7	-	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 11. Темперамент	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 12. Характер	9	2	2	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Тема 13. Здібності	12	2	4	-	-	5	-	-	-	-	-	-
Всього годин:	120	26	26	-	-	68	-	-	-	-	-	-

4.2. Аудиторні заняття

4.2.1. Аудиторні заняття (лекції, семінарські (практичні) заняття) проводяться згідно з темами та обсягом годин, передбачених тематичним планом.

4.2.2. Плани лекцій з передбачених тематичним планом тем визначаються в підрозділі 1.2 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.2.3. Плани семінарських (практичних) занять з передбачених тематичним планом тем, засоби поточного контролю знань та методичні рекомендації для підготовки до занять визначаються в підрозділі 1.3 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

4.3. Завдання для самостійної роботи студентів

4.3.1. Самостійна робота студентів включає завдання до кожної теми та індивідуальні завдання.

4.3.2. Завдання для самостійної роботи студентів та методичні рекомендації до їх виконання визначаються в підрозділі 1.4 навчально-методичних матеріалів з дисципліни.

5. Методи навчання та контролю

Під час лекційних занять застосовуються:

- 1) традиційний усний виклад змісту теми;
- 2) слайдові презентації.

На семінарських та практичних заняттях застосовуються:

- дискусійне обговорення проблемних питань;
- вирішення ситуаційних завдань;
- повідомлення про виконання індивідуальних завдань;

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- 1) усне або письмове (у тому числі тестове) бліцопитування студентів щодо засвоєння матеріалу попередньої лекції;
- 2) усне або письмове (у тому числі тестове) опитування на семінарських заняттях;
- 3) виконання поточних контрольних робіт у формі тестування;
- 4) захист підготовленого звіту про виконання ІНДЗ;
- 5) захист підготовленого публічного виступу.

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену. Структура екзаменаційного білету містить три теоретичних питання.

6. Схема нарахування балів

6.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

6.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій, семінарських занять та самостійної роботи студентів визначаються в навчально-методичних матеріалах з цієї дисципліни.

7. Рекомендовані джерела

7.1. Основні джерела

1. Варій М.Й. Загальна психологія: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2017. 968 с.
2. Гуменюк О.Г. Психологія загальна і професійна: підручник за модульно-рейтинговою системою навчання для студентів ВНЗ. Київ: КНТ, 2012. 460 с.
3. Дуткевич Т.В. Загальна психологія: конспекти лекцій: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, 2018. 162 с.
4. М'ясоїд П.А. Загальна психологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ: Либідь, 2018. 306 с.
5. Психологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. / за ред. Ю.Л. Трофімова. Київ: Либідь, 2011. 386 с.
6. Варій М.Й. Основи психології і педагогіки: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / М.Й. Варій, В.Л. Ортинський. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 376 с.
7. Трофімов Ю.Л. Психологія: навчальний посібник. Київ: Знання, 2010. 376 с.

7.2. Допоміжні джерела

8. Жуков С.М., Жукова Т.В. Історія психології: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2016. 224 с.
9. Каганець І.В. Психологічні аспекти в менеджменті: типологія Юнга, соціоніка, психоінформатика. Київ–Тернопіль: Мандрівець-Port-Royal, 2007. 204 с.
10. Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Марченко В.М. Психологія: схеми, опорні конспекти, методики: навчальний посібник [для студ. вищ. навч. закл.]. Київ: Ельга Ніка-ентр, 2018. 318 с.
11. Семіченко В.А. Психологія: навч.-метод. посібник. Київ: Магістр-S, 2015. 152 с.

8. Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. libfree.com/174602857-psihologiyazagalna_psihologiya__maksimenko_sd_.
2. libfree.com/109995647-psihologiyazagalna_psihologiya__sergyeyenkova_op.
3. www.cul.com.ua/preview/Zagalna_Psihologia-Variy.pdf.
4. www.info-library.com.ua/books-book-113.
5. www.cul.com.ua/preview/Zagalna_Psihologia-Variy.pdf.